

Türk - İngiliz Ticaret ve Ödeme Anlaşmasının onanması hakkında kanun

(Resmî Gazete ile ilân : 23 . I . 1946 - Sayı : 6213)

No.
4834

Kabul tarihi
16 . I . 1946

BİRİNCİ MADDE — Türkiye ile İngiliz Birleşik Kırallığı arasında imza edilmiş olan 4 Mayıs 1945 tarihli Ticaret ve Ödeme Anlaşması ve protokolü onanmıştır.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun yayını tarihinde yürürlüğe girer.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

17 Ocak 1946

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE BİRLEŞİK KIRALLIK HÜKÜMETİ ARASINDA TİCARET VE TEDİYEYE MÜTAALLİK ANLAŞMA

Ticareti inkişaf ettirmek ve tediyeleri kolaylaştırmak arzusunda bulunan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Büyük Britanya ve Şimali İrlanda Birleşik Kırallığı Hükümeti, aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır.

Madde — 1

31 Mart ve 30 Nisan 1945 tarihlerinde mektup teatisi suretiyle temdit edilmiş olan 3 Şubat 1940 tarihli Türk - İngiliz Ticaret ve Tediye Anlaşması işbu Anlaşma ile ilga edilmiştir.

Madde — 2

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (ki bundan sonra « Merkez Bankası » adı ile anılacaktır) İngiltere Bankası nezdinde bir « Türk hesabı » açacaktır.

Madde — 3

i) Türkiye Hükümetinin ajanı sıfatıyla hareket eden Merkez Bankası, İşbu Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden ve ondan sonra icabettikçe kendi sterlin alış ve satışları için Türk lirası olarak sterlinin alış ve satış kurunu ve bazı muamelelere tatbik edilen primi neşir ve ilân edecektir.

ii) Âkit Taraflar kendi aralarında veya namlarına İngiltere Bankasıyla Merkez Bankası arasında mutabık kalınabilecek hususlar müstesna olmak üzere, sterlin sahasında yürürlükte olan kambiyo kontrolü mevzuatı gereğince, sterlin sahasında mukim şahıslar tarafından Türkiye'de mukim şahıslara, ve Türkiye'de meri kambiyo kontrolü mevzuatı gereğince Türkiye'de Mukim şahıslar tarafından sterlin sahasında mukim şahıslara iherasına müsaade edilen bütün tediyelerin « Türk hesapları » yolu ile yapılmasını teminen mümkün olan bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde — 4

i) Birleşik Kırallık Hükümeti, « Türk hesapları » ndaki sterlinlerin aşağıdaki hususlarda kulla-

nlmasını takyit etmiyecektir:

- a) Diğer « Türk hesapları » na transferler,
- b) Sterlin sahasında mukim şahıslara tediyeler veya,
- c) Birleşik Krallık Hükümetinin kabul ve muvafakatine iktiran etmek suretiyle ve bu maddenin (ii) fıkrasında derpiş edilen tertipler dairesinde, Türkiye ve Sterlin Sahası haricindeki memleketlerde mukim şahıslara transferler.

(ii) İcabettükçe, Birleşik Krallık Hükümetinin ajanı sıfatıyla hareket eden İngiltere Bankası, Türkiye Hükümetinin ajanı sıfatıyla hareket eden Merkez Bankasının talebi üzerine, ve diğer ilgili tarafların muvafakatı ile «Türk hesapları»nda bulunan İngiliz liralарının, Sterlin sahası haricindeki memleketlerde mukim şahıslara yapılacak cari tediyelerde kullanılması için ve Türkiye Hükümetinin ajanı sıfatıyla hareket eden Merkez Bankasının talebi veya muvafakatı ile, bu gibi memleketlerde mukim şahısların emrinde bulunan İngiliz liralарının «Türk hesapları»na yapılacak cari tediyelerde kullanılması için elinden geleni yapacaktır.

Madde - 5

Merkez Bankası sterlinden gayristerlin sahası paralarını, bunların mecburi tedavül ettikleri memleketlerde yapacağı tediyeleri karşılamak üzere, iltiyacı olduğu nispetle, İngiltere Bankası vasıtasıyla sterlinle tediyeye mukabilinde satılacaktır.

Madde - 6.

Merkez Bankası, elinde bulunan İngiliz liralарını ancak İngiltere Bankasının ve İngiltere Bankası da elinde bulunan Türk liralарını ancak Merkez Bankasının muvafakatiyle yatıracaktır.

Madde — 7.

3 Şubat 1940 tarihli Munzam Garanti Anlaşmasıyla tadil edilmiş olan 27 Mayıs 1938 tarihli Garanti Anlaşması ve mezkûr 27 Mayıs 1938 ve 3 Şubat 1940 tarihli Anlaşmaları tadil eden herhangi bir Munzam Anlaşma gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Emtia Hesabına tediyesi icabeden meblağlar Emtia Hesabına tediyeye edilmekte ve adı geçen Anlaşmaların hükümlerine tâbi olmakta devam edecektir.

Madde - - 8.

I) İşbu Anlaşmanın yürürlük müddeti zarfında iki âkit taraftan biri, Milletlerarası umumî bir para Anlaşmasına taraf teşkil ettiği takdirde, iki âkit taraf, icabeden değişiklikleri yapmak maksadıyla işbu Anlaşmanın hükümlerini tekrar gözden geçirmek için birbiriyle görüşeceklerdir.

II) İşbu Anlaşmanın yürürlük müddeti zarfında, âkit taraflar işbu Anlaşmayı alıval ve şartlara göre icabeden elastikiyetle tatbik için işbirliği yapacaklardır. Merkez Bankası ile İngiltere Bankası, her biri kendi Hükümetinin ajanı sıfatıyla, bu Anlaşmadan doğan teknik meseleler ve sterlin sahası ile Türkiye'yi ilgilendiren kambiyo kontrolü meseleleri üzerinde temas halinde bulunacaklardır.

Madde — 9.

İşbu Anlaşmanın medlülü bakımından:

I) «Türk hesabı» tâbiri, Türkiye'de mukim herhangi bir şahıs zammına Birleşik Krallıktaki herhangi bir bankada mevcut olup, işbu Anlaşma hükümlerine uygun olarak, Birleşik Krallıkta mer'î kambiyo kontrolü mevzuatı tatbikatı bakımından «Türk hesabı» tesmiye edilmiş olan herhangi bir İngiliz lirası hesabı demektir.

II) «Sterlin sahası» tâbiri, Birleşik Krallıkta mer'î kambiyo kontrolü mevzuatına göre zaman zaman bu tâbire atfedilen mânayı tazammun edecektir. Sterlin sahasına giren memleketler listesi

sinde yapılacak herhangi bir değişiklik İngiltere Bankası tarafından Merkez Bankasına tebliğ edilmeye kadar bunun işbu Anlaşmanın tatbikatı bakımından bir hüküm ve tesiri olmayacaktır. Sterlin sahasına giren memleketler listesinde esaslı bir değişiklik yapıldığı takdirde, Âkit Taraflar, işbu Anlaşmanın hükümlerinde yapılması gereken değişiklikleri inceleyeceklerdir.

III) Merkez Bankası ile İngiltere Bankası arasındaki muameleler Sterlin sahası ile Türkiye arasında yapılmış muameleler gibi sayılacaktır.

IV) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince veya Sterlin sahasına dâhil herhangi bir ülke Hükümetince girilen muameleler, yerine göre Türkiye'de veya Sterlin sahasında mukim bir şahıs tarafından girilmiş birer muamele gibi sayılacaktır.

Madde — 10

Türkiye'de veya Birleşik Krallık'ta yetiştirilen, istihsal veya imal edilen emtiamın, sırasıyla Birleşik Krallık'a veya Türkiye'ye ithalleri ânında ithalâtçı memleketin ithalât hakkındaki mevzuatına göre, ithaline müsaade edilecektir.

Madde — 11

Birleşik Krallık Hükümeti, Birleşik Krallık'taki umumî ihracat durumunu gözönünde bulundurmak şartıyla Türkiye'nin iç iktisadi ve smai ihtiyaçlarını tatmin etmek ve Birleşik Krallık'taki umumî ithalât durumunu gözönünde bulundurmak şartıyla Birleşik Krallık'a Türk emtiasının ithali hususunda kolaylık göstermek için elinden geleni yapacaktır.

Madde — 12

a) Birleşik Krallık'a yapılacak ithalâtın miktarı üzerine tabditler konulduğu takdirde, Türkiye'de yetiştirilen, istihsal veya imal edilen maddelere insaflı bir muamele tatbik edilecektir.

b) Birleşik Krallık Hükümeti, Türkiye'nin herhangi bir zirai mahsulünün Birleşik Krallık'a ithalâtı miktarını tanzim hususunda bir karar aldığı takdirde, cenebi memleketlerden ithaline müsaade edilen miktardan Türkiye'ye insaflı bir pay tahsisi mevzuunun müzakeresi için evvelâ Türkiye'ye fırsat vermeden, ithaline müsaade edilen umumî yekûndan diğer memleketlere miktar tahsis etmemeği taahhüt eder.

Madde — 13

İşbu Anlaşma 21 Mayıs 1945 de yürürlüğe girecek ve 30 Nisan 1946 ya kadar yürürlükte kalacaktır. O tarihten sonra, Âkit Taraflardan biri tarafından diğerine, Anlaşmanın nihayetlendirilmesi için 30 Nisan 1946 dan enaz üç ay evvel tebligat yapılmadığı takdirde mütaakıp on ikişer aylık devreler için mer'î olacak, Anlaşmanın nihayetlendirilmesi hususunda Âkit Taraflardan biri tarafından diğerine, bu on ikişer aylık devrelerden herhangi birinin sonundan enaz üç ay evvel tebligat yapılmadıkça mer'iyette kalacaktır.

Yukarıdaki hükümleri tasdik etmek üzere, bu hususta yetkili aşağıdaki imza sahipleri, işbu Anlaşmayı imzalamışlar ve mühürlemişlerdir.

4 Mayıs 1945 tarihinde Londra'da İngilizce, iki nüsha olarak tanzim edilmiştir. Mümkün olan en kısa bir müddet zarfında Türkçeye tercümesi yapılacak ve tercüme üzerinde Âkit Taraflar mutabık kalacaklardır. Bundan sonra her iki metin her hususta aynı derecede geçer sayılacaktır.

Cevat Açıkalın
Cahit Zamangil
Richard Law

PROTOKOL

Bugünkü tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasının imzası arasında, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Büyük Britanya ve Şimali İrlanda Birleşik Krallığı Hükümeti, mezkûr Anlaşma yürürlükte olduğu müddetçe muteber kalacak olan aşağıdaki hükümler üzerinde mutabık olduklarını kayıt ve tesbit etmek arzusunadadırlar:

I. -- 1 Mart 1930 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan Ticaret ve Seyrisefain Muahedelerini tadil eden 3 Şubat 1940 tarihli Anlaşma - bu Anlaşmanın ikinci ve üçüncü maddelerinde mevcut olup 3 Şubat 1940 tarihinde Londra'da imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşması kaydını ihtiva eden yerlere bugün imzalanan Ticaret ve Tediye Anlaşması kaydının ikamesi suretiyle - meri kalacaktır.

II. — Bugünkü tarihli Anlaşmanın ikinci maddesine atfen:

a) Anlaşmanın yürürlüğe girmesini mütaakip mevcut bütün «Türk hususi hesapları» na yeniden «Türk hesabı» adı verilecektir.

b) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (ki bundan sonra Merkez Bankası adı ile anılacaktır) İngiltere Bankasını, Birleşik Krallıktaki diğer bankalar nezdinde kendi namına açabileceği herhangi bir «Türk hesabı» ndan haberdar edecektir.

c) (i) Türkiye'de mukim diğer şahıslar, Merkez Bankası ve İngiltere Bankasının muvafakatı ile, Birleşik Krallıktaki Bankalar nezdinde «Türk hesapları» açabileceklerdir.

(ii) Şu kadar ki, İngiltere Bankası, Türkiye'de mukim şahıslar namına, Türkiye ile Sterlin sahası arasında cari malî ve ticari muamelelerden tahassül etmeyen meblâğların geçebileceği hesapları açmak için Merkez Bankasının muvafakatını istihsal etmek mecburiyetinde değildir. İngiltere Bankası, bu gibi hesaplara Türkiye menseli veya Türkiye'den ithal edilen emtia bedellerinin, bir memlekette mukim şahıslar tarafından diğer memlekette mukim şahıslara yapılan hizmetler dolayısıyla yapılacak tediyeleyin, tahsil edilen kuponlar veya satılan ve Türkiye'den gönderilen senetler tutarlarının, yardım tediyeleyin ile malların sigorta primleri ve sigorta tediyeleyin, ve sairinin matlup kayde dilmemesini temin hususunda elinden geleni yapacaktır.

d) Bugünkü tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasının 7 nci maddesinde mevzu bahis tediyeleyin ile, yukarıda (c) fıkrasının (ii) inci bendinde mezkûr tediyeleyin müstesna olmak üzere, Sterlin sahasında mukim şahıslar tarafından Türkiye'de mukim şahıslara yapılacak bütün tediyeleyin «Türk hesapları» na geçirilecektir.

III - Anlaşmanın üçüncü maddesine atfen :

İşbu Anlaşma yürürlükte bulunduğu müddetçe, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından bazı muameleler için İngiliz lirasına tatbik edilen prim haddi indirilmeyecektir. Şu kadar var ki, Türkiye Hükümeti kendi menfaatlerine uygun göreceği nispette prim haddini çoğaltmak hakkını mahfuz tutmaktadır.

IV - Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Birleşik Krallıktan Türkiye'ye ihraç edilen emtia bedellerine ait tediyeleyin, mevzu bahis malların ithaline müsaade edildiği takdirde alıcı ile satıcı arasında kararlaştırılan şartlara göre yapılabilmesini temin için Türkiye'de mer'î kambiyo mevzuatı çerçevesi dâhilinde elinden geleni yapacaktır.

Birleşik Krallık Hükümeti, Türkiye'den Birleşik Krallığa ithal edilen emtia bedellerinin tediyeleyin hususunda mukabil kolaylıkları gösterecektir.

V - Türkiye'den Sterlin Sahasına ihraç edilen emtia f. o. b. satıldığı ve bu emtia Sterlin Sahası haricinde üçüncü bir memlekette mukim bir şahsın sahibi veya kiracısı bulunduğu bir gemi ile nakledildiği, navlun alıcı namına Türk ihracatçı tarafından ödendiği takdirde, Birleşik Krallık Hükümeti navlunun Türkiye'de mukim ilgili şahsa, icabına göre geminin sahibinin veya kiracısının mukim olduğu memleket parası ile iadesine itiraz etmeyecektir.

Sterlin Sahasında Türkiye'ye ihraç edilen emtia f. o. b. satıldığı, ve bu emtia Sterlin Sahası haricinde üçüncü bir memlekette mukim bir şahsın sahibi veya kiracısı bulunduğu bir gemi ile nakledildiği ve navlun alıcı, namına Sterlin Sahasındaki ihracatçı tarafından ödendiği takdirde, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, navlunun Sterlin Sahasında mukim ilgili şahsa icabına göre gemi-

nin sahibi veya kuaresinin mukim olduğu memleket parası ile tadesine itiraz etmeyecektir.

VI - Bugünkü tarihli Anlaşmanın dördüncü maddesine atfen: Merkez Bankası tarafından Türkiye'de mukim şahıslardan satın alınan ve (Bedellerinin Anlaşmanın 7 ne maddesi hükümleri gereğince tediyesi lâzımgelen mallar hariç olmak üzere) Türk menşeli malların Birleşik Krallığa ithalinden tahassül eden meblağa tekabül eden İngiliz liralarının % 20 si Merkez Bankasının İngiltere Bankası nezdindeki «Türk hesabı» nın bir tâli hesabına matlup kaydedilecektir. Bu tâli hesabın matlubunda mevcut meblağlar Anlaşmanın dördüncü maddesinin (i) (c) fıkrasında bahsi geçen transferler için aynı fıkranın hükümleri gereğince kullanılacak, ve böylece istimal edilmediği takdirde, aynı maddenin (i) «a» ve «b» fıkralarında bahsi geçen tediye ve transferlere tahsis edilecektir.

VII - (i) Türkiye'de matluplarında meblağlar bulunup bu meblağları 2/18669 numaralı kararname gereğince bugün imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden evvel Merkez Bankasına kaydettirmiş bulunan, veya bu Anlaşmanın yürürlüğe girmesini mütaakıp üç ay zarfında böylece kaydettirecek olan Birleşik Krallıkta mukim şahıslar, bu gibi meblâğları bugünkü tarihten itibaren azamî on iki aylık bir devre zarfında tiftik veya palamut satın alarak Birleşik Krallığa ihraç etmek veya tiftik ve palamut satın almak ve ihraç etmek gayesiyle kullanılmak üzere diğer şahıslara satmak suretiyle istimal edebilirler ve bundan mütevellit İngiliz liralarının yüzde kırklarını Merkez Bankasının «Türk hesabı» na tediyeye mecbur tutulmazlar.

(ii) Türkiye'de matluplarında meblâğlar bulunup bu meblâğları 2/18669 numaralı kararname gereğince, yukarıda (i) fıkrasında mevzu bahis tarihten evvel veya sonra, Merkez Bankasına kaydettirmiş olan Birleşik Krallıkta mukim şahıslar bu gibi meblâğları, 3 Şubat 1940 tarihinde imzalanmış olan Ticaret ve Tediye Anlaşmasına merbut iki numaralı cetvelde tadat edilen Türkiye menşeli malları satın almak ve Birleşik Krallığa ihraç etmek için kullanabilirler. Şu kadar ki, bundan mütevellit İngiliz liralarının yüzde kırkı Merkez Bankasının «Türk hesabı» na tediye edilir. Yüzde altmış bakıye kendi namına mübayaa yapılan Birleşik Krallıkta mukim şahsın emrinde olacaktır. Bu fıkranın hükümleri Âkit Taraflar arasında yeniden gözden geçirilerek düzeltilebilecektir.

VIII - Bugünkü tarihli Anlaşmanın 7 ne maddesine atfen : Birleşik Krallık Hükümeti, 3 Şubat 1940 tarihli Munzam Garantî Anlaşmasının 3 ne maddesinin birinci fıkrasında bahsi geçen emtia bedellerinin % 100 ünün «Emtia hesabına» tediyesini Bakanlar yolu ile kolaylaştırmak için elinden geleni yapacaktır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, mezkûr 3 ne maddenin 2 ne fıkrasında bahsi geçen maddeler bedelinin % 20 sinin «Emtia hesabına» tediyesi bususundaki garantisinin tatbikından mesul olacaktır.

IX - Bugünkü tarihli Anlaşmanın birinci maddesi gereğince, 3 Şubat 1940 tarihli Anlaşma dahilinde işleyen Türk - İngiliz Kliringi, aşağıdaki yollardan tasfiye edilecektir:

(I) Kliring Ofisi, geçirilmesi lüzumu üzerinde Merkez Bankası ile mutabık kalınacak bazı tesviye kayıtları müstesna olmak üzere, 21 Mayıs 1945 tarihinden sonra umumî hesaba ait muamelâti durduracak, ve bundan sonra bu hesapta kalacak herhangi bir bakıyeyi Merkez Bankasının İngiltere Bankası nezdindeki «Türk hesabı» na nakledecektir. Yukarıda bahsi geçen tesviye muameleleri, umumî hesabın beslenmesini istilzam ettiği nispette, bu hesap Merkez Bankasının İngiltere Bankası nezdindeki «Türk hesabı» ndan beslenecektir.

(II) Bundan sonra Kliring Ofis tarafından tahsil edilecek bütün meblağlar Kliring Ofise Merkez Bankasının İngiltere Bankası nezdindeki «Türk hesabı» na nakledilecektir.

(III) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından umumî hesap üzerine keşide edilmiş fakat 21 Mayıs 1945 tarihine kadar Kliring Ofise ibraz edilmemiş olan bütün tediye emirleri İngiltere Bankasına gönderilecek ve Merkez Bankasının «Türk hesabı» ndan tesviye edilecektir.

Yukarıdaki hükümleri tasdik etmek üzere, bu hususta yetkili aşağıda imza sahipleri işbu Protokolü imzalamışlar ve mühürlemişlerdir.

4 Mayıs 1945 tarihinde Londra'da İngilizce iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Mümkün olan en kısa bir müddet zarfında türkçeye tercümesi yapılacak ve tercüme üzerinde

Âkit Taraflar mutabık kılacaklardır. Bundan sonra her iki metin her hususta aynı derecede geçer sayılacaktır

Cevat Açıkalın
Cahit Zamangil
Richard Law

<i>Cumhurbaşkanlığına yazılan tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	17	I	1946 ve 1/48
<i>Bu kanunun ilânının Başbakanlığa bildirildiğine dair Cumhurbaşkanlığından gelen tezkere nin tarih ve numarası</i>	:	17	I	1946 ve 1/51
<i>Bu kanunun görüşmelerini gösteren tutanakların cilt ve sayfa numaraları</i>	:	18		<i>Cilt Sayfa</i> 20 238 21 7,51,54,55,59:62